

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-37)

2 NİSAN (2023) DÜNYA OTİZM FARKINDALIK GÜNÜ

Otizm Spektrum Bozukluğu, “sosyal iletişim ve etkileşimdeki kalıcı yetersizlikler, sınırlı/yinelenen davranış örüntüleri, aynılıkta ısrarcılık, rutinlere bağlılık ve duyuşsal uyarılara aşırı duyarlılık ya da duyarsızlıkla kendini gösteren ve belirtileri yoğun olarak 24 ay ve sonrasında ortaya çıkan bir gelişimsel yetersizlik” olarak tanımlanmaktadır.¹

Dünya çapında yaklaşık 100 çocuktan birinin otizmlili olduğu tahmin edilmektedir.² Otizm Spektrum Bozukluğunun sıklığı her geçen gün artmaktadır. Amerika Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi’nin 2012 yılından bu yana aralıklı olarak yaptığı çalışmalarda Amerika Birleşik Devletleri’nde otizm sıklığı 54 çocukta 1’den 2020 yılında 36 çocukta 1’e yükselmiştir. Otizm Spektrum Bozukluğu, etnik ve sosyoekonomik grup fark etmeksizin tüm gruplarda görülebilmektedir; ayrıca erkeklerde kadınlardan 4 kat daha sık görülmektedir.³

Ülkemizde Otizm Spektrum Bozukluğu olan birey sayısına ilişkin istatistikler yoktur. Ancak, Otizm Platformu’nun tahminlerine göre ülkemizde yaklaşık 150 bini 0-14 yaşta olmak üzere, toplam 550 bin otizmlili birey vardır.⁴

Mevcut bilimsel kanıtlar otizm gelişmesinde çevresel ve genetik faktörler gibi birçok faktörün etkili olduğunu göstermektedir. Kızamık-Kızamıkçık-Kabakulak aşısı bir dönem otizm ile ilişkilendirilse de yapılan büyük ölçekli çalışmalar böyle bir ilişkinin olmadığını kesin olarak ortaya koymuştur.⁵ Aşılar, otizme neden olmaz!

Her çocukta otizm belirtileri farklıdır. Otizm Spektrum Bozukluğu genel çerçevede sosyal-iletişimsel yetersizlikler ve tekrarlayıcı davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirtiler farklı yaş gruplarına göre şöyledir:¹

6-9 ay arasında:

- Babıldamanın (bababa, mamama gibi hece tekrarları) olmaması veya az olması,
- Karşısında konuşanın yüzüne bakmama,
- Göz kontağı kurmama ya da kısa süreli kurma (1-2 sn.),
- Karşısına geçip gülümsendiğinde tepki vermeme,
- İsmiyle seslenildiğinde bakmama,
- Kucağa alınma ya da dokunmaya karşı aşırı tepki veya tepkisizlik,
- Bazı nesnelere/oyuncaklara karşı aşırı ilgi gibi belirtiler

1-3 yaş arasında:

- Karşılıklı gülümsemenin olmaması,
- Göz kontağı kurmama ya da kısa süreli bakma (1-2 sn.),
- İsteddiği nesneyi işaret parmağıyla göstermeme ya da işaret edilen nesneye bakmama,
- İsmiyle seslenildiğinde bakmama,

¹ [İnternet] <https://www.saglik.gov.tr/TR,19827/otizmin-farkindayim-farkliliklara-saygiliyim.html> Erişim: 26.03.2023.

² [İnternet] <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders> Erişim: 26.03.2023.

³ [İnternet] <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/data.html> Erişim: 26.03.2023.

⁴ [İnternet] <http://www.odfed.org/otizm/> Erişim: 26.03.2023.

⁵ [İnternet] <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders> Erişim: 26.03.2023.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-37)

- Gecikmiş konuşma (örn: 2 yaşında 2 kelimeden oluşan cümle kuramama),
- Taklit gerektiren oyunlarda yetersizlik (cee-e, telefonla konuşuyormuş gibi yapma, vb.),
- Takıntılı ve tekrarlayıcı davranışlar sergileme (el çırpma, dönme, sallanma, parmak ucunda yürüme, vb.),
- Dönen nesnelere, ışıklı ve parlak cisimlere ilgi gösterme,
- Oyuncaklarla amacına uygun olarak oynamama (oyun kurmak, -mış gibi yapmak yerine sıraya dizme, döndürme gibi sürekli ve kısıtlı şekillerde oynama),
- Yalnız başına oynamak isteme, yaşlılarına karşı ilgisizlik,
- Ağrıya karşı duyarsızlık gibi belirtiler

4-5 yaş arasında:

- Karşılıklı konuşma başlatma ve sürdürmede (selam verme, kısa süreli sohbet, vb.) kısıtlılık,
- Karşısındakinin söylediği kelimelerin aynısını tekrarlama (ekolali) veya garip sesler çıkartma,
- Sembolik oyun kurma becerilerinde yetersizlik (sopadan at yapma, evcilik oyunu benzeri –mış gibi yapma gerektiren oyunlar oynamama),
- Takıntılı ve tekrarlayıcı davranışlar (el çırpma, dönme, sallanma, parmak ucunda yürüme, vb.) sergileme,
- Rutinlere karşı aşırı bağlılık (her gün aynı kıyafeti giymek, aynı yemeği yemek isteme, vb.), değişikliklere karşı direnç gösterme gibi belirtiler

Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı konurken uzmanlar tarafından çocuk gözlenmekte, çocuğa gelişim testleri yapılmakta ve anne-babalara çocuğun gelişimi hakkında sorular sorulmaktadır. Ülkemizde otizm tanısı öncelikle Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları uzmanları tarafından konulmakta, ancak eşlik eden sorunlar var ise Çocuk Nörolojisine de müracaat edilmektedir.⁶

Otizmin tedavisinde erken tanı çok önemlidir, çünkü otizmin bugün için kabul edilen en önemli tedavi aracı, erken tanı ile başlayan yoğunlaştırılmış ve bireyselleştirilmiş özel eğitimidir.⁴ Özel eğitime destek olarak dil-konuşma terapisi ve uğraşı terapisi gibi terapi yöntemleri ve ihtiyaca göre psikiyatrik tedavi de verilebilmektedir.⁷

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 62/139 sayılı kararı 18 Aralık 2007 tarihinde kabul edilerek her yıl 2 Nisan, Dünya Otizm Farkındalık Günü olarak belirlenmiş ve üye devletlerin bu konuda sorumluluk almaları teşvik edilmiştir.⁸ Son yıllarda otizmlili bireyleri iyileştirme ve dönüştürmeye çalışma yanlışları yavaş yavaş otizmlili bireyleri kabul etmeye, desteklemeye ve dahil etmeye odaklanan ve nöroçeşitlilik (*insanların dünyayı birçok farklı şekilde deneyimlediği ve onunla etkileşime girdiği ve tek bir "doğru" yolun olmadığı fikri*) kavramını benimsemeye odaklanan kapsayıcı bir yaklaşıma doğru ilerlemektedir.⁹

Özel günün bu yılki teması '**Dönüşüm: Herkes İçin Nöro Kapsayıcı Bir Dünyaya Doğru**' olarak belirlenmiştir. Dünya Otizm Farkındalık Günü **2 Nisan Pazar günü Türkiye saati ile 17.00-20.00 arasında** sanal bir etkinlikle kutlanacaktır. Otizmlili kişilerle yakın iş birliği içinde düzenlenen etkinlikte, dünyanın dört bir yanından otizmlili bireylerin eşliğinde, engelleri aşmak ve otizmlili bireylerin yaşamlarını iyileştirmek için nöroçeşitlilik kavramı etrafındaki dönüşümün nasıl ileriye götürülebileceği tartışılacaktır. Ayrıca otizmlili

⁶ [İnternet] <http://www.odfed.org/otizmde-tani/> Erişim: 26.03.2023.

⁷ [İnternet] <https://tohumotizm.org.tr/otizm/tedavi-yontemleri/> Erişim: 26.03.2023.

⁸ [İnternet] <https://nationaltoday.com/world-autism-awareness-day/> Erişim: 26.03.2023.

⁹ [İnternet] <https://press.un.org/en/2023/note6550.doc.htm> Erişim: 26.03.2023.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-37)

bireylerin topluma ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmada yaptıkları ve yapabilecekleri katkılar ele alınacaktır.¹⁰

Etkinlik, Birleşmiş Milletler'in YouTube (<https://www.youtube.com/UNITEDNATIONS>) ve Twitter (<https://twitter.com/UN>) kanallarında ve BM WebTV'de (<https://media.un.org/en/webtv>) yayınlanacaktır.¹⁰

¹⁰ [İnternet] <https://www.un.org/en/observances/autism-day> Erişim: 26.03.2023.